

Erika Füle

Priesvītné
dn

Erika Füle

Priesvitné dni

Priesvitné dni

Erika Füle

© Erika Füle, 2025

v spolupráci s Publico.sk

Prvé vydanie

Redakcia a jazyková korektúra: Andrea Juhosová

Obálka a fotografie: František Bařon

Sadzba: Miroslav Kulich

ISBN (broř. väzba) 978-80-11-07284-1

ISBN (EPUB) 978-80-11-07286-5

ISBN (MOBI) 978-80-11-07287-2

ISBN (PDF) 978-80-11-07285-8

1.

Zadýchaná sa vyštverala po strmých kovových schodíkoch, v otvorenom vozni si našla miesto pri okne, a sotva vyložila kufor na držiak nad hlavou, kabelku pohodila na vedľajšie prázdne sedadlo, vlaková súprava sa trhnutím pohla. Nerada cestuje sama. Odvykla si. Zle si spočítala svoj čas. Tie minúty do odchodu vlaku. Pritom počítat vie. Lenže ju nemá kto poháňať, a preto mešká.

Priletela už včera, z letiska sa odviezla autobusom do mesta a na hlavnej stanici si kúpila lístok na vlak. Všade samé lešenia, celá krajina sa opravovala. Aspoň zvonku. Nocovala v neďalekom malom penzióne, pri parku plnom bezdomovcov. Obsadili všetky lavičky, rozložili sa aj v tráve, nehluční, s plechovkami od piva okolo seba. Zrelí chlapíci, o ktorých nik nestojí.

Na blízkom Václavskom námestí pri bufetovom okienku zjedla jednu veľkú zemiakovú placku a zapila ju kolou. Tou miestnou, ktorá sa málo podobala ozajstnej. Nehodila sa k placke, čudné, clivé chute. Rýchlo si našla malú kaviarničku so stolíkmi na chodníku, posedela pri zákusku so šľahačkou, pozorovala chodcov. Praha jej pripadala cudzo. Potom zaľahla.

Od včera obeda sotva preriekla slovka. Lístok do Košíc si na stanici síce kupovala po česky, aj tú placku v bufete, ale pri raňajkách bola v malej jedálni penziónu len sama. Obslúžila sa a kľúč od izby vrátila s jediným slovom. Ďakujem. Pritom sa vopred tešila, ako si precvičí svoj skoro zabudnutý pražský prízvuk. Lenže nikto o to nestál. Helée, panée, dobrej den!

Predkláňala sa do okna uháňajúceho vlaku, koľaje bolo cítiť, vozeň sa kýval, poskakoval, výhybky nadhadzovali. Zvlnená krajina, obsadená peknými rodinnými vilkami, ktoré pamätali bohaté predvojnové časy. Po chvíli sa pripojili k Labe. Veľká rieka. Nasledoval Kolín, nik nepristúpil. V rytme jazdy začala z dlhej

chvíle počítať. Svoj vek, dlhočizný tok rokov, ktorých bolo práve toľko, aby sa nadobro oslobodila od práce. Tej nie celkom dobrovoľnej. Hovorí sa tomu zamestnanie. S celkom slušným zárobkom, teraz ho vystriedal dôchodok. Starobný. Škaredé slovo. Dôchodok však znamená pravidelný príjem bez toho, aby chodila do zamestnania, bez povinností, teda slobodu, voľnosť. Hurá!

Nemala nič proti svojej učiteľskej práci, na jeseň si ešte nechala jeden kurz štatistiky pre doktorandov, s tými bývalo dosť veselo. Zostali aj povinnosti prepletené tvorivým výskumom, ktorý bol okrem iného zdrojom takzvaných cestovných štipendií. Stačilo zosmoliť vedecký príspevok na konferenciu, zažiadať si o štipendium a človek mal zaplatené vložné, cestovné a hotel. Dostala sa tak do Viedne a do Paríža, bola aj v Heidelbergu, v Trieri, v Bristol. Nazrela skoro do každej európskej krajiny, navštívila rôzne kúty Škandinávie. Poznávacie výlety s naplneným kultúrnym programom, s recepciami na radnici, kde sa ukázali aj miestni politici. Konferencie dodávali sebadôveru.

No rada by zažila aj hlbšiu, vzrušujúcu zmenu. Nielen krátku príhodu. Napríklad nový štart do neznáma, novú kapitolu. Ubiehajúce roky vnímala ako hluché čísla v zástupe, bez ozveny. Nakopili sa na jedinú úzku hromadu a vlastne boli otupné. V jej veku by sa to však nemalo hovoriť nahlas.

Jediný osudový prevrat zažila presne pred štvrtstoročím. Sama si ho dopodrobna naplánovala, každý detail bol dôležitý, stačil chybný krok alebo jednoducho smola, aby sa všetko zvrtilo inak. Nadobro a bez úradného povolenia opustila svoju rodnú krajinu. Zdupkala na kapitalistický Západ.

Vlak ju teraz viezol ďaleko na východ Slovenska, tam, kde bola niekedy doma, na maturitné stretnutie. Naposledy sa zišli pred siedmimi rokmi, slávnostne, práve štyri desaťročia od maturity, ale vtedy to nestihla. A vôbec, na tých sedmičkách si v ich

triede zakladali. Prvé stretnutie bolo po siedmich rokoch, nie po piatich, ako býva zvykom. Ad revidendum 1972 – stálo na table. Väčšina z triedy sa po strednej škole hrnula na vysoké školy. Vypočítali si, že potrebujú sedem rokov na to, aby všetci doštudovali a aby chlapci po promócii na medicíne, kde sa študovalo najdlhšie, stihli aj rok povinnej vojenskej služby. Nepočítali však so šesťdesiatym ôsmym a s prievanom po ruskej okupácii. Tretina spolužiakov utiekla na Západ, patrila k nim, len práve ušla oveľa neskôr. Ako posledná.

Z nového tisícročia prešlo už dvanásť rokov, žiadne okrúhle výročie, no niekomu napadlo, že sa vlastne spoznali pred päťdesiatimi rokmi, keď im bolo svorne pätnásť. Takže koľko majú teraz? Preto sa tie oslavy hodia.

Hlavným organizátorom stretnutia bol ako vždy jeden zo spolužiakov, aktívny Karolko. Neúnavným presvedčovaním sa mu podarilo zvolať skoro všetkých. Dokonca viacerých emigrantov. Sľúbila sa aj kamoška, ktorá sa spolu s mužom nadobro vrátila z Nemecka. Takže sa už nepočítala medzi emigrantov. Američania by sa tiež mali dostaviť, okrem tej z Bostonu, vraj je chorá. Siedmi medzičasom zomreli. Rakovina aj samovraždy. Nepekne číslo, ťažké, bolestivé osudy. Najviac bola zvedavá na exotických Američanov a jednu spolužiačku z Kanady.

A hlavne sa tešila, že sa znovu bude túlať uličkami rodného mesta.

(Naposledy videla mesto spolu s Larsom. Leteli linkou z Kodane do Budapešti, zdalo sa jej, že odtiaľ je to najbližšie ku Košiciam, potom stačí len kúsok vlakom. Bolo to začiatkom leta, maďarská sesternica nebola doma, nik ich nečakal. Vyšli z letiskovej haly a hľadali autobus do mesta. Taxíkom nechceli, do mesta to bolo ďaleko. Vypytovala sa na parkovisku, nikto nevedel, len krčili plecami.

– *Myslíš si, že oni tej tvojej zabudnutej maďarčine rozumejú? – doberal si ju manžel.*

Hanbila sa. Niekde predsa musí mať zastávku, stanovište, ten hlúpy autobus. Všade sa potkýnali len o autá, zájazdové autobusy. Veľké letisko, obrovské parkovisko. Chcela muža vziať na dobrý obed v meste, vlak do Košíc z východnej stanice, z Keleti, odchádzal až po štvrtej. Slinky sa jej zbíjali v ústach pri pomyslení na pravý budapeštiansky krémeš. A on si z nej utáhoval a dobiedzal, spýtaj sa tam a tam a skús toho.

Nakoniec natrafili na pravého. Všimla si chlapíka z lietadla, sedel v rade pred nimi, vytiahnutý severan, teraz sa znudene opieral o zábradlie pri jednom autobusovom nástupišti. V strede parkoviska.

– *Hej!*¹ – *prihovorila sa mu švédskou obmenou pozdravu. – Radi by sme sa dostali do mesta...*

– *Ste tu dobre. Tiež som ten spoj po prvý raz hľadal viac ako hodinu.*

Po chvíli už sedeli v malom autobuse, ktorý ich vyklopil v centre, neďaleko od hotela Astória. V tej štvrti sa vyznala, príbuzní bývali len kúsok odtiaľ, chodievala k nim na prázdniny. Od Astórie sú to dve zastávky metrom na stanicu. Hotel s krásnou, mramorom a štukatúrami vyčákanou reštauráciou, ale prázdnu. Pritom bol čas obeda.

– *Asi chodia radšej na hamburgery, – Lars ukázal na vedľajší vchod z ulice. Veľké pútače vábili, McDonald's nastahovaný do hotela.*

Lars nikdy predtým nebol na komunistickom Východe. Nahliadol síce do okien nežnej revolúcie, ale to bolo iné. Nepočíta ani krátky podnikový výlet loďou do poľského mesta Świnoujście, na lodi sa zabávali v dobrej spoločnosti aj si zatancovali. Neskôr sa priznal, že si vôbec nepripadal ako v krajine za oponou. Zato vtedy v Pešti bol ne-

1 Ahoj! (šv.)

svoj, najmä od chvíle, keď na ulici stretol ruského vojaka, síce v dôstojníckej uniforme, ale aj tak, znervóznel. Ani neskôr, v Košiciach, sa strachu nezbabel. Poukazovala mu svoje rodné mesto, katedrálu, pamätihodnosti, krásne čisté ulice, vynovené, plné kvetín. Miestni jej zborovo šepkali, že to všetko vďaka pápežovej návšteve, dokonca sa im podarilo vystahovať Rómov z centra aj opraviť niektoré domy, nielen fasády. Lars si nakoniec cestu pochvaloval, mestom bol nadšený. Možno chcel iba lichotiť.

Pred dvomi rokmi si to však odrazu rozmyslel a ráno sa len tak jednoducho poskladal na zem. V kuchyni. Prišla záchranka, dva dni si poležal v nemocnici, aby v noci potom nadobro odišiel. Teraz si tam spokojne sedí hore na obláčiku a usmieva sa. Preto nechcela znovu cestovať cez Budapešť, spomienky ešte vždy boleli. Letela do Prahy, do tej stovežatej, obľúbenej. Prespala v penzióne neďaleko stanice a zvolila radšej zdĺhavý celodenný vlak na východ. Vlak plný dávnych spomienok.)

Neskoré leto začínajúcej jesene vyhrievalo vozeň a vysávalo vzduch. Viacero miest bolo voľných, na vedľajšie sedadlo pokojne odkladala vlastné drobnosti. Pozorovala okrúhleho chlapíka v rade pred ňou, ako sa pokúšal vetrať. Zakaždým, keď stiahol okno, okamžite sa mu s dôrazom vyhuplo späť, nahnevane a bezmocne doň napokon strčil cíp závesu. Po chvíli odchytil sprievodcu, ten len krútil hlavou a zvýšeným hlasom predniesol:

– Je nám velice líto, ale v tomhle voze se nám porouchala klimatizace. Omlouváme se.

Český sprievodca sa pristavoval pri jednotlivých radoch, v predklone odpovedal na otázky, vysvetľoval. Slušne a trpezlivo. Niečo sa už predsa len zmenilo v tejto krajine. Ešte pred pár rokmi vždy a všade platil rozkazovačný tón, každý každého poučoval a robil to rád a so zvýšeným hlasom, aby sa pred ostatnými vyní-

mal. Skrátka, vrčali na seba ako pudlíky v kletke. A tento sa tu teraz dokonca usmieval.

Za oknom sa mihala zeleň prírody, zožaté polia sa striedali s pahýľmi smrekov. Malý chrobáček kôrovec dôkladne pracoval. Lesy a háje, prerušované ošarpanými priemyselnými budovami, ktoré kričali o pomoc. Kulisy dávnej priemyselnej revolúcie. Spreď veľa sto rokov. Zelená pohroma blízko pri trati. Ako dlho im bude trvať, kým krajinu znovu postavia na nohy? Kým ju vyvetrajú a vyčistia? Posudzuje z nadvhľadu, nemala by. Dobre, ale prešlo viac ako dvadsať rokov a zmeny boli viditeľné len v Prahe. Hlavné mesto bolo vymaľované, vyfintené ako mladá nevesta pre turistov.

Na vine sú vraj papiere, prebujnená byrokracia, nejasnosti okolo otázky, komu čo patrí. Na aké meno je majetok napísaný. Majetky, ktoré červení mocipáni po poslednej vojne zhabali a zoštátnili, sa po páde komunizmu vracajú do súkromných rúk. Roky prebiehajúce reštitúcie. To najomieľanejšie slovo dneška. Noví majitelia sa medzi sebou handrkujú, moje – tvoje. Nakoniec to vyhrá ten najchudobnejší, na opravu budovy mu, žiaľ, chýbajú prostriedky, takže kolotoč sa roztočí znovu, hľadá sa ďalší, bohatší majiteľ. A bývalé fabriky, ale aj honosné paláce, mocné hrady na skalách chátrajú a nedočkavo volajú o pomoc.

Hádajte, kto má potom najviac peňazí na opravy? Žiadni americkí filantropi, ani náhodou. Rusi, áno, tí, ktorí zapríčinili všetok úpadok a všetko zlo, ich mafiánski vodcovia, oligarchovia. Rozpínajú sa po celom kontinente, dokonca si privlastnili kedysi slávne kúpeľné Karlove Vary. Rovnako ako španielsku riviéru. A čo je ešte zvláštnejšie, ako počula, tým domácim noví majitelia z Východu vlastne veľmi nevadia. Na potláčanie ľudských slobôd sa zabudlo. Peniaze vládnu. Smutný príbeh.

Vysmädla, nevzala si so sebou žiadne bublinky. Do jedálneho vozňa nemohla, nemal kto strážiť kufor. V tejto krajine sa určite

kradne. Mohla by poprosiť toho chlapíka, ktorý otváral okno. Lenže on sedel v smere jazdy, na jej kufor nedovidel. Tak by mu ho tam preniesla. A čo ak vystupuje skôr? Cez uličku si všimla mladý pár, mohla by to skúsiť s ním. Otáčala hlavou ako na kolotoči, až prišla záchrana z druhej strany. Z reštauračného vozňa roznášali na vozíku kávu a rôzne vody. Dokonca aj obložené zemle. Zahнала hlad a smäd a začítala sa do novín.

Nasledovali hranice, tie nové, vnútroštátne. Predtým ešte spozornela na výrazne zmenenú škálu farieb dedinských domov. Moravské dediny sa aj dávnejšie líšili od tých českých, kde prevládala jednotvárná špinavá šed', málo zelene. Teraz sa ten rozdiel zdal ešte výraznejší. V Čechách asi chýba vápno. A farby. A štetce. A pracovití ľudkovia.

Na hraniciach nastúpila slovenská hraničná a železničná úderka a mladá sprievodkyňa hneď posielala všetkých do iného vozňa.

– Ďalej vzadu je voľno. Premiestnite sa. Nebudete sa tu predsa takto variť.

Ako na povel sa všetci rýchlo, zato pokojne a s radosťou zbalili a húfne sa presunuli cez hrkotajúce vozne. Ušlo sa jej miesto vo vagóne s oddeleniami, v poloprázdnom kupé pri dverách. Pri okne sedela mladá žena s chlapčekom na kolenách a oproti starší, úradnícky pôsobiaci pán v obleku. Klimatizácia chladila vzduch, mohla sa kochať prírodou a okolím.

Krásne vysoké hory, hlboké údolia, tmavé zmiešané lesy, občas dedinka. Pribudli farebné zábradlia autostrád a klenutých mostov, modré, červené, žlté, vlak križoval diaľnice. Všade nové cesty. Tiež veľké novopostavené fabrické haly. To tu predtým určite nebolo. Pekné!

Pamätala si skoro každý dom a každé pole okolo trate, roky tak diaľto cestovala, do školy a domov do Košíc. Stačil jeden pohľad cez okno a vedela presne, kde sú. Tiahli sa popri Váhu, tu priehradá, tam hrad na kopci. Roztrúsení rybári. Neskôr, v emigrácii, si

dokonca vybudovala pamäťový fetiš, vlastne dva. Pred spánkom si opakovala železničné stanice na rýchlikovej trati z Bratislavy domov a na striedačku zas všetky obchody na Hlavnej ulici v ich meste. Ešte aj dnes by ich vedela pekne odrapotať.

Stanica Vrútky. Mesto jej odrazu pripomenulo malú príhodu. Školský výlet koncom druhej triedy. Na stredné Slovensko, pre-najatým autobusom, Banská Štiavnica, Banská Bystrica, Martin, Strečno. Potom ako na konci jednej dediny míňali partizánsky pamätník pri ceste, sa za nimi odrazu ozývali výbuchy ako pri silvestrovskom ohňostroj. Ľudia vybehávali z neďalekých domov, vystrašení, šofér pribrzdil a začal sa obzerať dozadu. V posledných radoch sedeli chlapci, chichúňali sa. Súdružka učiteľka hneď tušila, že majú za lubom niečo nekalé, ale až k pravde sa nedopátrala. Neskôr večer sa spolužiaci dievčatám pyšne priznali, že v tej partizánskej dedine chceli obyvateľom pripomenúť hrdinskú minulosť, oknom vyhodili pár domácky zlátaných delobuchov.

– To Pišta. On ich vyrába. Vyzná sa v chémii. My sme len trošku pomohli.

Pišta bol jeden z tých, ktorí neskôr skončili za veľkou mláskou. Chémiu mal rád, doma mu rodičia dovolili malé laboratórium. Už sa nepamätá, či aj vonku v tom odbore pokračoval. Pokiaľ sa nemýli, sedel v lavici s kamarátom, ktorý tiež ušiel.

Chlapci v triede tvorili dobre zohranú bandu. Bolo ich rovnako ako dievčat, ale tie neboli také výrazné. Zato chlapci radi vymýšľali bláznivosti, nielen detsky jednoduché, väčšmi prefikované. S jediným cieľom: odvrátiť pozornosť učiteľa od skúšania. Pevná ruka náhody ich pri rozsadzovaní umiestnila do susedných lavíc, sedeli v zákryte a veľmi rýchlo a s nadšením sa spolčovali do svojských partičiek. Obstarali si gitary a začali spolu nacvičovať, cez prestávky abstraktne kreslili na tabuľu a po večeroch vyrábali granáty.

Raz sa napríklad vopred dohodli a po dôkladnej príprave usporiadali výstavu výkresov s vlastnými výtvormi. Po celej triede rozvešali akvarely alebo kresby farebnými ceruzkami, aj dievčatá sa zapojili. Učitelia boli nútení sa pri umeleckých výtvoroch zastaviť, porozmýšľať, posúdiť ich kvalitu a až do konca hodiny sa usmievali, skúšanie odložili. Inokedy sa zas hrali na divadlo. Vopred si nacvičili a zaranžovali prednes úryvkov z povinného čítania, ešte aj deklamovať sa naučili. Pani učiteľka slovenčiny bola spokojná, hoci ju ani k slovu nepustili. No a, pravdaže, založili aj školskú hudobnú skupinu. Štyria hrali pravý bigbít.

Blázniví spolužiaci pomáhali žiť v ťažkých rokoch dospievania, prítomnosť s nimi zružovela, ľahšie sa snívalo o neznámej budúcnosti. To sa predsa smie, no nie? Len dvaja chlapci z triedy boli trošku mimo, akoby stáli na chodníku a nesmelo sa prizerali, ale jadro bandy sa k nim nechovalo nepriateľsky. Naopak. Ten vzrastom najmenší zo všetkých občas dostal hoblá. Cez prestávku sedel v lavici, dopisoval si úlohu z matematiky, keď sa odrazu štyria vrútili z chodby do triedy, vytiahli ho z lavice, dvakrát vyhodili do vzduchu a potom ho usadili späť. Neostávalo mu iné, než si na to časom aj zvyknúť.

Ako sa teraz v hrkotajúcom vlaku prehrabávala spomienkami, neustále vyskakovali tie chlapčenské príhody, záblesky osudov, ktoré nechtiac dávali jasné podnety na útek: odvaha, fantázia, túžba po slobode a dobrodružstve. Nebyť tých čudácky rozjarených chlapcov v triede, nikdy by im, trom gráciám a dobrým kamarátkam, napríklad nenapadlo hlásiť sa po maturite za letušky. Čo u rodičov, pravdaže, neprešlo. Pokúšali sa aspoň o Prahu, podali si prihlášky na štúdium zahraničného obchodu, odkiaľ ich však ešte pred prijímacími skúškami preradili priamo na bratislavskú ekonómiu a na celkom iný smer. A tam aj zostali. Ostatní z triedy študovali doma, zapísali sa na medicínu či na pedagogickú fakultu do susedného Prešova. Hlavne dievčatá a teraz

boli učiteľkami slovenčiny alebo telocviku. Len jedna šla na zubárčinu a dve z triedy pokračovali na prírodných vedách, jedna skončila v laboratóriu a druhá v domácnosti. V cudzine.

Po rokoch sa znovu stretnú. Nebola to nostalgia, tešila sa na večer s kamarátmi, ktorí bývali veselí a smiešni. Za tie roky sa, pravda, aj oni určite zmenili. Zvážneli, zastávali dôležité pracovné posty, pýšili sa vnúčatami. Ktovie, ako im ona sama bude pripadať.

(Hm. Okno vlaku zrkadlí celkom pekné obrysy.)

Husté lesy Malej a Veľkej Fatry sa striedali s trblietavou vodnou plochou Liptovskej Mary. Potom už začali vyčnievať tatranské štíty.

– Onedlho tu máme lyžiarsku sezónu, – potichu sa jej prihovril pán v obleku.

– Radi sme chodili na Hrebienok. Bola tam dobrá zjazdovka. Ale to už je dávno, – nostalgicky zatiahla.

– Z Prahy je to ďaleko, – pán nebadane kývol na odložené noviny. Večer si kúpila pražský Deník a nestihla ho dočítať.

– Aj tie hranice trošku vadia, – jej slovenčina asi nebola bezchybná.

– Nuž hej, – prikývol, ale ďalej nerozvádza. – Našťastie sú už menej strážené, – o chvíľu pozorne doplnil a načiahol sa za záhradkárskeho časopisu.

– Tu som sa narodil, – pán odrazu zatukal na okno, za ktorým sa mihla stanica Svit. – Jazdievam sem za rodičmi.

– Aha. Baťovany, ak sa nemýlim...

– Omyl. Partizánske sa tak volalo. My sme vždy boli Svit. Aj keď nás postavil pán Baťa.

– Ja som zas pôvodom Košičanka. Ale už dávno tam nebyvam. A vlastne ani na Slovensku.

– Emigrantka?

– Hm.

– Syn mi tiež takto zutekal na Západ. Niekoľko rokov pred pádom komunizmu.

– Ďaleko?

– Nie. To nie. Len kúsok za hranice. Bývame v Bratislave a on žije s rodinou na predmestí Viedne. Teraz už je dobre, ale tie roky do prevratu sme mali peklo. Od tajných, – významne pošepkal.

Pani s chlapčekom asi načúvala, pri posledných slovách sa trošku strhla. Začala sa zviechať, malého vzala za ruku a vyviedla na chodbu.

– Na návštevu? – pán pokračoval vo vyzvedaní.

– Maturitné stretnutie. Rodinu tu už ani nemám. Iba jednu sesternicu, – nemôže sa priznať, že aj ona odišla neskoro, len dva roky pred revolúciou. Vtedy už utekala tá ďalšia, mladšia generácia. Je skrátka zaostalá.

– Syn nechcel na vojenčinu. Nevzali ho na ekonómiu, hrozilo mu, že ho hneď odvedú. Tak sa zbalil.

– Dobre sa mu vodí?

– Áno. Veľmi. Doštudoval, naučil sa jazyky, pracuje v banke a s rodinou majú pekný nový dom.

Uprene sledovala krásne vysokohorské štíty za oknom, aj vlak trošku spomalil. Vybavila sa jej posledná tatranská lyžovačka tesne pred útekem, s obrovskými haldami snehu. Ani vo Švédsku nemali taký dokonalý svah. Až na to, že pri jednom nešťastnom páde, v tom ľadovom koryte zjazdnej dráhy, si skoro zlámala nohu.

Pán spolucestujúci vystúpil v Poprade, pani s chlapčekom sa k nemu pridali. Trošku ľutovala, mala snahu ho vyspovedať, vypytovať sa na podrobnosti o synovi, porozprávať sa o emigrácii a tak. Pochváliť sa osudom, ktorý sa k nej zachoval priateľsky.

Vlak sa vyprázdňoval, postávala na chodbe, potom si presadla k oknu. Zostala len kniha na čítanie. Po chvíli ju odložila, nevedela sa sústrediť.

Do kupé sa s hrmotom nasťahovali dvaja mladí, on a ona.

– Tento vozeň nebudú odpájať? – zadýchaný chlapec sa na ňu obrátil.

– V Margecanoch? – dievča sa pridalo.

– Dúfam, že nie. Ja cestujem do Košíc. Sprievodca tu bol a nič nehovoril.

– Hurá. Nám stačí Kysak.

– Do Prešova? – vyzvedala.

– Áno. Študujeme na pedagogickej. Tu máme prax.

Rada by sa ich povypytovala, ale nepripadalo jej vhodné ich rušiť. Sledovala všednú krajinu za oknom, kopce sa scvrkli, pretiahli sa, okolie zapĺňali zvlnené políčka. Známy cieľ školských výletov, jej rodný východ. Rozľahlá zrúcanina Spišského hradu, trošku zanedbaný kaštieľ pri Hornáde, polonahé deti, mávajúcce na vlak. Zaprášené hutnícke haly, kedysi slávne priemyselné Krompachy. Obklopené chatrčami.

Neslávne rómske osady. Pozorovala ich cez zrkadlo vlastnej tváre, sedeli na čele, na lícach. Za oknom sa mihali obrázky ako-by z ázijskej rozvojovej krajiny. Aj tento režim ich vytlačil na okraj, možno ešte viac než ten predchádzajúci.

– Smutný pohľad, že? – dievča sa potichu prihovorilo.

– Veľmi. Pritom pomoc by sa určite našla.

– Závisí od oboch strán, – chlapec sa pripojil. – Videl som Rómov v Španielsku a neboli takíto úbohí, – držal svoje dievča okolo drieku a spolu nazerali oknom.

– Zo Slovenska teraz utekajú do Británie. V rámci Únie. A múdro robia. Jeden z našich učiteľov tam bol na návšteve a videl, ako žijú. Majú prácu, deti chodia do školy, – dievčina sa veľavýznamne na ňu zahľadela.

Stop. Nesmie sa zapojiť do žiadnych úvah a rozpráv. Naposledy, keď tu bola na návšteve, horlivo sa zastávala Rómov a skoro ju vykričali. Títo mladí síce pôsobili mierumilovne, ale radšej nepokúšať. Odmlčala sa.

– Minule som počul perličku, – mladík ešte pokračoval v rozprávaní. – Rómska rodina sa po piatich rokoch v britskej emigrácii vrátila domov. S dvomi deťmi, staršia dcérka tam už chodila dva roky do školy. Lenže nevedela po slovensky, len rómsky a anglicky. A predstavte si, že ju tu doma strčili do zvláštnej školy. Plnej Rómov.

– Medzi takých, ktorí sa možno neradi učia, – dievčina doplnila.

– Dost' strašné.

Nechcelo sa jej veriť. Sloboda sa do tejto krajiny asi celkom nevrátila. Alebo len pre niektorých, ktorí prevzali velenie. Ešte vždy sa odtiaľto uteká. Určite nie bez príčiny. Vy počerní ste jednoducho podľudia.

(V Košiciach mala vo svojej skupine jednu študentku, Rómku. Dobré sa učila, mala hlavu na matematiku a výpočty, len bola vždy nesmelá, utiahnutá a – ako sa neskôr dozvedela – okrem iného tiež nevedela plávať. Na letnom plaveckom kurze sa jej priznala so smútkom v očiach, hanbila sa. Dohodli sa, že ona jej bude potajomky dávať lekcie. Najskôr ako sa s vodou skamarátiť, nebáť sa, ponárať sa, splývať s hladinou a nakoniec peknými tempami plávať. Podarilo sa to. Dievčina sa potom už len usmievala a naďalej zľahka zdolávala skúšky.)

Pozostatky neslobodných rokov. Lenže pozor, svet im v rýchlom tempe uteká. Nevšimli si, koľko je cudzincov v susedných štátoch? Z Afriky, Ázie, nové generácie sa tam už narodili. Rasizmus a nacionalizmus. Škaredé slová, ktoré už vyšli z módy.

Ako decko sa odmietala hlásiť k svojej národnosti, pritom doma hovorili po maďarsky, bola to jej materčina. Na papieri síce stálo, že je Slovenka, no vždy tušila, že ňou nie je naozaj. Na druhej strane nechcela veľmi patriť k národnostnej menšine. Slovo menšina znelo čudne, ponížujúco. Tiež nabádalo k nenávisti.

Neskôr prišla móda hlásiť sa ku košickej národnosti a to sa jej páčilo. Veď mesto bolo chvíľu, po rozpade monarchie, bez vlády, ani jedni, ani druhí ho nechceli, obyvatelia hovorili rôznymi jazykmi, až napokon pripadlo tej novej republike. Miestne korene pretrvali, ešte aj dnes je košickou patriotkou.

Vo Švédsku riešili problém jednoduchšie – aké máš občianstvo, takú máš národnosť. Nacionalizmus sa jej protivil, žiadny národ nemá právo sa vyvyšovať. Preto keď po prevrate prišla na návštevu do Bratislavy, zásadne hovorila po maďarsky alebo zlou slovenčinou s maďarským prízvukom, aby na ňu Slováci zazerali. Naopak, v Pešti bola zase echt Slovenka, ktorá sa náhodou naučila aj perfektnú maďarčinu. No a v Prahe bola jednoducho Švédka, ktorá ovládala angličtinu, pretože západniarsky cestovný pas otváral všetky dvere. Aj tie závistlivé.

Vlak sa odrazu a bez varovania stratil v čiernom tuneli, na okne zostal len nehybný odraz jej tváre. V kupé sa rozsvietili tlmené svetlá. Viackilometrový, dlhý Bujanovský tunel. Stiahla sa. Za tunelom sa mladí už balili, rozlúčila sa s nimi a poďakovala za príjemnú spoločnosť.

Osamela, vzápätí sa nedočkavo sústreďovala na zalesnenú kopcovitú krajinu za traťou. Tu už bola celkom doma. S rodičmi často chodievali na pešie túry do okolia, s ruksakom na chrbte. Napríklad osobným vlakom na malú stanicu Malej Lodiny, kde potom nocovali v neveľkej turistickej chate nad Hornádom. V izbách s poschodovými posteľami, v teplákoch namiesto pyžama. Z uháňajúceho vlaku sa jej teraz podarilo zahliadnuť kúsok vyčnievajúcej plechovej strechy ubytovne.

Nasledovala stanica Kysak, kde zvykli prestupovať na svoju lokálku „koňare“, ako volali Prešovčanov. Oni im to, pravda, vracali s tým, že sú „vraňare“. Ale to je iné rozprávanie. Ani tých mladých nechcela bičovať dávnymi riekankami.

Miestne putá rokmi zoslabli, tí viacjazyční ich asi ľahšie strácajú. Nielen národnosť, aj košický lokálpatriotizmus ju časom prekvapivo rýchlo opúšťal. Dospela, veľký svet vábil. Po maturite, najmä počas búrlivých vysokoškolských študentských rokov, sa pojmy ako sloboda a demokracia stali oveľa dôležitejšími. A nie národnosť. Na fakulte mala kamarátky z rôznych krajov, v lete prichádzali na prax zahraniční študenti, aj z toho škaredého Západu. Na dievčenskom internáte dole v pivnici sídlil študentský klub, kde sa schádzali s chlapcami. Večerný drink, pri barovom pulte jedna cigareta a deci vermútu, besedy, tancovačky. Raz im dokonca prišiel zaspievať Karel Kryl. Osobne. Naozaj. Bratislavu mala rada ako milé, pekné mesto plné kultúry a veselých študentov, aj okolité karpatské kopce s vinicami boli romantické.

Po promócii sa vrátila do Košíc už ako celkom dospelá, všetko videla inak, zreším pohľadom. S mestom sa naďalej stotožňovala, menej s východom, žiadne nárečia neovládala, ledva tomu hutoreniu rozumela. Košická národnosť naplňovala hlavu priehrštím nových snov, ktoré sa stali po vpáde tankov celkom neuskutočniteľnými. Spočiatku nazerala do koreňov kultúry, pustila sa do písania, fejtóny, jednoaktovky, lenže veľmi rýchlo, po roku-dvoch, sa začala krutá normalizácia a ona s hrôzou zistila, že zaspala. Hranice na Západ sa nepriedušne zavreli, svet sa jej menil pred očami, útlak pritvrdol a ona prestávala svojmu okoliu rozumieť.

Človek sa vraj každých sedem rokov mení. Dvakrát sedem rokov jej trvalo, kým sa rozhodla, že ujde. Najprv skúsila ekonomické úradovanie s papierovou záplavou vo veľkej, zato veľmi čudnej košickej stavebnej firme. Pretrpela päť povinných rokov, ku ktorým ju viazalo podnikové štipendium, naučila sa pritom

variť dobrú kávu a zároveň nasiakla nezlomným skepticizmom voči socialistickému spôsobu hospodárenia. Ktoré bolo nanajvýš nehospodárne. Potom začala trápiť študentov svojimi štatistickými odhadmi a v ich kruhu sa každým rokom utvrdzovala v presvedčení, že v tejto krajine sa nedá žiť. Len neslobodne živiť.

Vlak sa znovu začal natriasať na výhybkách, vbehol ešte do posledného tunela pred mestom a hlasito, s dôrazom zobúdzať spomienky na jej najdlhšiu cestu na ďaleký sever. Vzrušujúcu cestu s niekoľkými prestupmi, do tajomného a možno ružového neznáma. Pred štvrtstoročím.

Útek do vysnívanej krajiny

Každý okamih tej dobrodružnej cesty si bude navždy pamätať. Nič zvláštne sa neprihodilo, len potichučky a nevinne utiekla. Bol už marec, tuhá zima však neprestávala, za tú pomoc bola vyšším mocnostiam vďačná. Trojdňové silné sneženie už síce zoslablo, aj hlavné ťahy ulíc boli vďaka snežným pluhom a vojensky zeleným chlapcom v baraniciach prečistené. Na nezvykle tichej nábrežnej ulici dokonca počula premávať električky, nehlučne až jemne klzali ako na bielom vankúši. Vojačikovia lopatami naďalej neúnavne čistili okolité chodníky, vyrábali tunely pre chodcov, obrúbené nebezpečne vysokými valmi snehu. V televízii to nazývali storočnou kalamitou. Nehovorí sa tak skôr veľkej záplavovej vode?

Vlak odchádzal zavčas rána, o pol ôsmej, preto si radšej objednala taxík, nechcela riskovať čakanie na električku. V Čedoku si vopred kúpila železničný cestovný lístok, spiatočný, hi-hi, až do švédskeho prístavu Trelleborg. Tiež miestenku do Berlína. Poučili ju, že spiatočnú miestenku jej nemôžu vystaviť, musí si ju kúpiť vo Švédsku. Alebo v Berlíne, kde prestupuje. A just si ju nekúpi! To však v Čedoku nepovedala.

V noci sotva spala, večer natiahla obidva svoje budíky a každú polhodinu ich kontrolovala. Kufor bol zbalený, nevelký, veď cestuje len na týždeň. Výjazdnú doložku mala síce na dva týždne, ale šéf ju uvoľnil iba na jeden, dva semináre preložila, s prednáškami začína neskôr. Dve cvičenia prehodila na kolegyňu.

Do kufra pribalila malú kazetu nahratú počítačovým programom v jazyku basic. Je to na nej fixkou aj napísané. Majetok katedry. Keď sa strčí do kazetového magnetofónu, vrčí a píska ako správny program. Aspoň tých niekoľko úvodných minút. Potom sa ozve gitarový hlas Karla Kryla a jeho Bratříček. Aspoň niečo zakázané musela vziať so sebou.

Dlho rozmýšľala, akú knihu si zobrať na čítanie do vlaku. Pútať, ktorá nedovolí nemiestne úvahy, a zároveň spratnú, nevelkú. Nakoniec zvíťazil Saroyanov Tracého tiger. Útla knižka, ktorá sa ani do jedného z vopred posielaných kilových balíčkov nedala spárovať s inou knihou. Zmestila sa však krásne do kabelky. Spolu s pasom, vodičským preukazom, cestovným lístkom a colným vyhlásením. To sa najnovšie scvrklo len na jeden hárok. Zato vôbec nebolo ľahké ho vyplniť, celý večer nad ním sedela.

Vycestovacie povolenie, tú nedostupnú cestovnú doložku, dostala na pasovom oddelení v stredu, vtedy už mala v pase švédske víza. Riskla to a pokúsila sa vybaviť ich v opačnom poradí, ako to dovoľovali pravidlá. Spočítala si, že inak by to časovo nestihla. Musí cestovať pred desiatym marcom. Neskôr jej šéf nedá dovolenku. Dozvedela sa, že na pražskom švédskom veľvyslanectve pracuje Jan. Niekedy dávno učil jej brata švédčinu v prisťahovaleckom tábore.

V pondelok sa plná napätia odviezla nočným vlakom do Prahy a v rannej fujavici sa prepravila k ambasáde hore na Hradčanoch. Poschodová vilka, poznala to tam, raz dávno vybavovala víza mame. Kým otvorili, stihla v blízkom bufete aj raňajky. Po

anglicky sa spýtala na bratovho kamaráta, vrátnik ukázal na dvere, za ktorými sedeli dvaja chlapi. S nohami vyloženými na stole čítali noviny! Potom že kapitalistická pracovná morálka. Začudovane zastala vo dverách. Predstavila sa.

– *Sorry. I know about you. I talked to Peter,* ² – Jan sa ospravedlňoval a usadil ju. – *Today we received the Swedish newspapers and that is always an event.* ³

Podpísala jeden papier a do pasu dostala na celú stránku veľkú modrú vízovú pečiatku. Hranice však musí prekročiť najneskôr do začiatku apríla, poučili ju chlapi.

– *I should manage,* ⁴ – ďakovala koktavo a radostne utekala na električku a vlakom späť do Bratislavy.

Celou cestou v drkotavom vlaku sa strachovala, čo ak si policajti na pasovom oddelení všimnú, že v pase jej pribudla čerstvá vízová pečiatka. Ako sa bude brániť? Niečo si musí vymyslieť. Hrať sa na hlúpu, napríklad nevedela, že musí počkať na doložku, na ambasáde sa tiež na nič také nepýtali. Cestovný pas má a je platný.

Našťastie si u policajtov nikto nič nevšimol a v stredu si vyzdvihla tú vytúženú doložku. Vo štvrtok ráno, vyzbrojená doložkou aj vízami, sa ponáhľala do Čedoku objednať cestovný lístok na vlak. Po dlhom prosíkaní, zdôvodňovaní pracovnými povinnosťami sľúbili lístok vypísať na druhý deň. Sľub dodržali. Potom behom do banky, tam jej vypočítali na ruku presne stošesťdesiat tri švédskych korún. Stálo ju to päťkrát toľko, ale malo to hodnotu, ako oveľa neskôr zistila, tak domácej stovky. Zvláštne počty. Jednu československú stokorunáčku si pre istotu vzala so sebou. Ako suvení. Colné predpisy to výslovne povoľovali.

2 Prepáč. Viem o tebe. Hovoril som s Petrom. (angl.)

3 Dnes nám prišli švédske noviny a to je vždy udalosť. (angl.)

4 Mala by som to stihnúť. (angl.)

Tým bola doplnená posledná kolónka na čelnej strane colného vyhlásenia. Opačná strana obsahovala päť rubriík, ktoré sa museli vyplniť. Museli. Všetky. Pokiaľ ich človek nechal nevyplnené, len prečiarknuté, okamžite prišla colníkova otázka: „A všetko ste zapísali?“ A potom sa s privolanou pomocou začali núrať v batožine. Preto zapisovala každú drobnosť.

Výrobky z drahých kovov, drahokamov, perál. Na krku mala zlatú retiazku so zlatým tepaným príveskom, na každej ruke zlatý prsteň. Presnejšie, jeden zlatý ešte od starej mamy a jeden platínový, v ktorom sedel briliant, kúpený za polovičnú cenu chaty. Ten druhý, za druhú polovičku chaty, čakal v Budapešti. Štyridsaťtisíc korún navlečených na prste. V taške mala so sebou fotoaparát Minolta, tiež riadne drahý, na sebe nový dlhý slovenský kožuch, hovorilo sa mu vraj dubeňák. Dovoz z Juhoslávie. S kapucňou. Elegantný, krásne teplý kožuch, celé dni trépla, aby zima nepoľavila, aby v ňom mohla cestovať. Posledná kolónka vyhlásenia o iných cennostiach obsahovala len malú poznámku o náramkových hodinkách značky Certina. Tiež nové, drahé. Vyvázané darčeky: pre brata fľaša čerešnovice a pre švagrinu kožená kabelka.

V kupé sedeli dvaja starší manželia, v Brne pristúpil mladík. Hovoril po česky, odhadla ho na študenta. Manželia sa mu zdôverili, že sa vybrali navštíviť deti do Prahy. Ona sa tvárila, že číta, aspoň nemusela vymýšľať, o čom sa rozprávať. Knihu nevnímala, hlavou sa jej v neusporiadanom slede prehánali úlohy posledných dní. Čo stihla a čo musela stihnúť. Bratovi v piatok poslala telegram z pošty: „Prídem v nedeľu o ôsmej do Trelleborgu.“ Tam sa vylodí na švédskej pôde.

Na čo ešte zabudla? Na nič! Vypnúť svoj preťažený mozog. Radšej si premietala zasneženú fujavicu povinností minulých dní než neznámu, nepriateľsky hmlistú budúcnosť. Ešte dnes večer

dorazí na západné hranice republiky a možno ju vysadia z vlaku. Prečo? Nevie. Udanie alebo niečo podobné.

V Prahe sa spolucestujúci vymenili, do kupé pristúpili dve mladé slečny. Hovorili rýchlo, spevavo zaťahovali, správne po pražsky namyslené, zato s pekne uhladeným vystupovaním. Po kalamitných snehových prázdninách sa vracali do školy, študovali nemčinu v Drážďanoch.

– Škoda, že sa nedá študovať angličtina napríklad vo východnom Anglicku. Hneď by som sa tam prihlásila, – jej provokatívna poznámka nezabrala. Dievčatá žartu asi nerozumeli.

Poprosila ich, aby dohliadli na jej kufor, v jedálnom vozni si kúpi kávu a hneď sa vráti späť. Stihla to tesne pred hranicami. Vlak zastavil v krajine nikoho, rozhostilo sa ticho, prerušované rými vojenskými krokmi. Prvý otvoril dvere do kupé colník, študoval jej colné vyhlásenie, pozrel do pasu, ale nemal žiadne pripomienky. Zato hraničiar, keď mu podala ten malý protivný papier zvaný výjazdná doložka, okamžite zdvihol obočie.

– Do Švédska?

Vzal si jej pas, listoval, prehol zelený papierik doložky, vložil ho do pasu a spolu so všetkým odpochoďoval. Třpla. Po chvíli sa vrátil a strčil jej papiere do ruky. A bolo to. Nevysadili ju. Východonemeckí hraničiar sa ani neukázali.

– Vy jedete až do Švédska? – jedno z dievčat neudržalo zvedavosť.

– Mám tam brata.

– Tam bych se ráda podívala, – pridalo sa aj druhé. Upierali na ňu pohľady a čakali aspoň nejaké všeobecné múdrosti. Odvaha voľne hovoriť s cudzími však neprichádzala. Potom nasledovali Drážďany, dievčatá vystúpili a ona sa tešila spoločnosti Tracyho a jeho neviditeľného tigra.

Vlak dorazil do Berlína neskoro popoludní, na prestup mala niekoľko hodín. A posledný rožok so syrom a jednu tatrunku.

Chcelo by to kávu či skôr horúci čaj. Lenže nemala ani jednu východonemeckú marku. Prečo si hlúpo myslela, že vo východnom Berlíne sa dá nakúpiť za koruny? Československé či švédske? Dlhý čas čakania bez peňazí bol otravný. Veľká hala železničnej stanice prefukovala, kufor jej odrazu pripadal neprimerane ťažký. Našla si voľnú lavičku a pozorovala okolie. Všade ruskí vojaci. Veľa ruských vojakov. V plnej zbroji, ale aj naľahko. V bagančiacich, ozrutných kabátoch a baraniciach.

Rokmi zabudla, ako vyzerajú. Po okupácii ich stretávala, hemžili sa po celej krajine. V Bratislave na Miletičovej si privlastnili jeden malý hotel, hovorili mu U Tvarožka, oni ako študenti tam chodili demonštrovať s transparentmi v rukách. Neskôr sa okupanti z miest stiahli, svoj generálny štáb presunuli kamsi na Sliač a akoby sa potichučky vykradli. V Banskej Bystrici vraj občas vidieť vojačika, ako nakupuje veliteľovi pálenku. A tu sa okolo nej voľne producírovali. Nemotorné, neforemné uniformy, samopaly prevesené na chrbte, špinavé čižmy. Nenávidela ich. Posledný pocit, ktorý ešte zostal z tých neskutočných rokov, z čias chvíľkovej slobody. A pesnička:

*Běž domů, Ivane,
čeká tě Nataša,
běž domů, Ivane,
tady tě holky nemilujou.
Běž domů, Ivane,
a už se nevracej!*

Desať minút pred odchodom vlaku pristavili vozne k ohlášenému nástupištu, na tabuli stálo Sassnitz – Malmö. Odrazu sa odnikadiaľ, akoby z podzemia, vyrojili zhluky cestujúcich, veľa cestujúcich s veľkými kuframi. Neboli to ani Nemci, ani Švédi,

vyzerali skôr ako Arabi. Našla si miesto na sedenie, jeden chlapec jej úslužne pomohol vyložiť kufor na hornú policu.

Sprievodca prišiel až po hodnej chvíli, chcel cestovné lístky a zároveň niečo po nemecky vysvetľoval. Nastražila uši, aby pochopila, o čom hovorí. Do prístavného Sassnitzu pokračuje len jeden vozeň, ten pred nimi. Najneskôr v Stralsunde, to je tak o tri hodiny, sa musia presunúť.

– *We have to move to the next wagon,* ⁵ – prekladala chlapcovi, ktorý jej vyložil kufor, ale to sa už do dverí tlačili ďalšie iránske hlavy a prekrikovali sa.

Bez reptania sa zbalili a nie najtichšie sa pretláčali uličkou. Nemotorne, s batožinou. Vozeň bol po chvíli preplnený, sedelo sa aj na studenej chodbičke, postávalo pri okne. Od toho chlapca sa dozvedela, že skoro všetci vo vozni sú iránski utečenci. Hovoril kultivovanou angličtinou, a vôbec, všetci pôsobili ako turisti, dobre oblečení, usmievaví. Ako na výlete, nie na úteku. Vyhnala ich však islamská diktatúra, tiež dlhá vojna so susedným irackým diktátorom. A ona si myslela, že horšie ako komunizmus nemôže byť.

Odrazu spozorneli na rozruch, vozňom sa rozliehalo volanie.

– *Doctor! Any doctor here?* ⁶

Otec toho chlapca vyšiel na chodbu, videla, ako aj ostatní vytŕčali hlavy z dverí. Po chvíli sa vrátil.

– *An old man collapsed,* ⁷ – skleslo vysvetlil. Dodal, že on je len zubár, ale myslí si, že to s ním nebude také zlé. Sú to nervy.

Nezáživná zimná krajina, podriemkavali, chlapi na staniciach vychádzali fajčiť. Stmievalo sa, vlak miestami spomaľoval, v Stralsunde odpojili ostatné vozne, zostali len sami s lokomotívou. Raz

5 Musíme sa presunúť do ďalšieho vozňa. (angl.)

6 Doktor! Je tu nejaký doktor? (angl.)

7 Jeden starý človek skolaboval. (angl.)

sa dokonca hodný kus vracali neobývanou bielou krajinou. Žeby zabľúdili? Nemôžu ich predsa poslať späť!

Konečne zastavili na ostro osvetlenom koľajisku. Žiadna staničná budova, len vojaci okolo vlaku. Tí východonemeckí, vo svojich celkom rusky vyzerajúcich baraniciach. Šepková nervozita v kupé stúpala. Okrem iránskej rodiny a dvoch mladých s podobným pôvodom sa s ňou o kupé delil jeden mládkový chlapík stredného veku. Východonemecká hraničná kontrola nastúpila s dupotáním v zoradenom húfe. Najprv zozbierali pasy utečencov, o ňu nejavili záujem, ani o toho muža, ktorý v ruke držal švédsky pas. Potom prišla ďalšia úderka, vojak na malej podložke už rozdával aj pečiatky, pas jej opečiatkoval a vrátil.

Otec iránskeho chlapca si dal klobúk a kabát a s cigaretami v ruke si zrejme chcel vonku zafajčiť. Hneď sa aj vrátil, asi ho zahnali späť. Manželke niečo vysvetľoval. Bola jedna hodina do polnoci, osvetlenie vo vozni zoslablo.

– *We are waiting for boarding,*⁸ – švédsky spolucestujúci s úškrnom poznamenal.

Schúlila sa pod svoj zavesený kožuch a zaspala.

Zobudila sa na trhnutie vlakovej súpravy, pomaly sa presúvali v tme, bolo cítiť každú výhybku. Kupé potom odrazu zalialo silné svetlo a vlak sa pomaličky vsúval do vybieleného brucha ozrutnej lode. Celkom ako keď sa Jonáš ponáral do veľryby, len táto mala vysoké lodné žiabre žiarivo osvetlené.

– *Can we go out?*⁹ – obrátila sa na Švéda, ktorý si obliekal vetrovku a čapicu.

– *Sure. The cruise lasts more than four hours*¹⁰.

8 Čakáme na nalodenie. (angl.)

9 Môžeme von? (angl.)

10 Pravdaže. Plavba trvá viac ako štyri hodiny. (angl.)

Pozrela na hodinky, boli dve hodiny po polnoci. Vystúpila a sledovala prúd cestujúcich, ktorí sa ťahali popri vlaku až po úzke zásuvné železné dvere v trupe plavidla. Opatrne prekračovali cez vysoký prah, za ktorým sa začínalo kovové schodisko. Desať schodov a otočiť, desať schodov a otočiť. Donekonečna. Zadýchala sa. Obrovská loď. Na vyšších poschodiach sa pridávali cestujúci z áut, až sa napokon dostali na horné paluby.

Veľká loď skrývala v sebe úplne iný svet. Bola ako luxusný hotel na vode. Farebné svetlá, vône, tlmená hudba, mäkký koberec pod nohami. Obchody, kaviarničky, detský kútik, pohodlné kreslá v oddelenom salóniku. Rýchlo si jedno obsadila. Loď nestihla ani vyplávať a ona už znovu spala.

Prebrala sa na čudné silné trhnutie. Svet v prítmí sa knísal, susedova taška sa kotúľala po dlážke. Spolucestujúci pochrapkávali v kreslách, cez sklenené dvere videla na chodbe pár potácajúcich sa postáv. Vonku za oknom čierna tma. Päť hodín. Opustila spáčov v salóniku, pri bufetovom okienku dvaja postávali, pristavila sa. Kávu a kúsok žemle by si dala. Nie! Máš len stošesťdesiattri korún na živobytie. Do rána vydržíš.

Ako chutí sloboda? Ospalo. Rúčkovoala popri zábradlí na stene, až jej napadlo, že v podpalubí to azda nebude tak hádzať ako na horných poschodiach. Znovu zdolala tie nekonečné schody, až zistila, že dole to síce hádzalo trochu menej, lenže vlnové nárazy otvárali a zatvárali okná na vagóne. Pravidelne, bum-bum, ako v strašidelnom zámku. V ich kupé zostali len tí dvaja mladí, spali, chvíľu posedela, pozorovala ich, potom sa vrátila na hornú palubu.

Obdivovala ten obrovský koráb. Pochopila, prečo rodičia ospevovali svoje cesty do Švédska. Rozprávkový svet vtesnaný do škatuľky na vode. Po šiestej pribúdalo svetla, more bolo trochu pokojnejšie alebo si len ona zvykla na to neustále trhanie. Na-

zrela na malú balkónovú palubu, kde prikrčení fajčiari vytrvalo odolávali studenému vetru. Rýchlo sa stiahla späť.

Cez okno ho potom zahliadla a skamenela. Slnko! Vyliezalo z mora, celkom ako vo filme, marcovo mrazivé, žiarilo však tak silne, že aj okolité vody sa od úžasu stíšili. Slnko slobody! Potom už v ampliónoch viacjazyčne hlásali, aby sa všetci vrátili do svojich áut, autobusov a do vlaku. Trajekt onedlho zatočí do prístavu. Na obzore sa už črtal úzky pruh švédskej pevniny.

Hraničných policajtov ani colníkov nevnímala, hlavne, že za všetkými kontrolami už čakal brat. Schúlený do vetrovky pod čapicou, ani kyticu nemal. A bol dosť nervózny. Asi nedeľne nevyspatý.

Hneď na druhý deň, v pondelok ráno, sa s bratom ponáhľali k policajtom. Poháňal ju.

– Mám platné vízum na celé dva týždne, – ohradzovala sa.

– Keby si sa hlásila neskôr, brali by to ako vypočítavosť. O politický azyl sa žiada okamžite.

– Nemôžem sa ani deň tváriť ako obyčajná turistka? To je nespravodlivé.

– Nevymýšľaj!

– No dobre. Ty vieš, – Peter musel vedieť. Vtedy práve pracoval na prisťahovaleckom úrade. Síce ako počítačový expert, ale predsa na tom úrade.

Nevideli sa osem rokov, od poslednej spoločnej dovolenky pri poľskom pobreží. Aj jemu pribudli šediny, najmä na brade. Tú si pestoval od ruskej okupácie. Pristala mu, vyzeral tak intelektuálne. Starší brat, múdry, vzdelaný, uznávala ho. Džezový pianista, ktorý ju naučil čítať dobré knihy. A vôbec, viete si predstaviť sedemnásťročného chlapca, ktorý vezme svoju trinásťročnú sestru do kina na mládeži neprístupný film? To bol Peter.